

مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

دوره ۳۱ شماره ۴ زمستان ۱۳۸۸ صفحات ۸۶-۸۳

اثر کارگاه مهارت های زندگی در تغییر نگرش و آگاهی نسبت به سوء مصرف مواد در دانشجویان

محمود نظریور: گروه رادیولوژی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز
شهیندخت پوزش: اداره مشاوره و راهنمایی دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز: نویسنده رابط

E-mail: pouzeshs@tbzmed.ac.ir

محمد باقر رؤفی: اداره مشاوره دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز
کامران صداقت: گروه علوم اجتماعی، دانشگاه تربیت معلم آذربایجان
مهدی نظری: معاونت درمان، دانشگاه علوم پزشکی تبریز
الهه امینی: اداره مشاوره دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز
ارسلان پورسیف: معاونت دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز

دریافت: ۸۶/۱۲/۱۹، پذیرش: ۸۷/۵/۱۶

چکیده

زمینه و اهداف: سوء مصرف مواد و تبعات ناشی از آن یکی از مهمترین نگرانی های اجتماعی محسوب می شود. هدف از این مطالعه بررسی تاثیر شرکت در کارگاههای مهارتهای زندگی در نگرش و افزایش دانش لازم نسبت به جلوگیری از سوء مصرف مواد می باشد.

روش بررسی: در این مطالعه ۲۹۳ دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی تبریز شرکت داشتند از همه شرکت کنندگان خواسته شد که پرسشنامه هائی را در قالب دانش، نگرش و مهارتهای لازم برای جلوگیری از سوء مصرف مواد جواب بدهند. سپس در جلسات سه گانه کارگاهی (دانش، نگرش و کارگاه پیشگیری از سوء مصرف مواد) شرکت کردند. بعد از پایان کارگاهها همه شرکت کنندگان مجدداً پرسشنامه ها را جواب دادند و نتایج بوسیله روش های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج نشان داد که نسبت دانش، نگرش و مهارتهای جراتمندی بعد از شرکت کردن در کارگاههای آموزشی تغییر یا افزایش پیدا کرد. ارتباط آماری معنی داری در تغییر نگرش نسبت به سوء مصرف مواد بعد از شرکت در کارگاهها بوجود آمده ($P < 0/01$). هم چنین در این راستا ۳۷/۴ درصد افزایش در دانش شرکت کنندگان مشاهده شد ($P < 0/01$) در همین رابطه ارتباط معنی داری در افزایش مهارتهای اجتماعی شرکت کنندگان بعد از کارگاه وجود داشت ($P < 0/01$) بعلاوه درصد رشد مهارتهای اجتماعی بین دانشکده ها معنی دار بود ($P < 0/01$) این تغییرات در بین جنسیت معنی دار بوده ($P < 0/02$) و در بین پسران بالاتر است.

نتیجه گیری: بعلت افزایش توانائی های شناختی، شرکت همه دانشجویان دانشگاه در کارگاههای آموزشی مهارتهای زندگی ضروری بنظر می رسد.

کلید واژه ها: سوء مصرف مواد، مهارتهای زندگی، نگرش

مقدمه

اجتماعی حال حاضر هستند. ارتباط مصرف مواد و رفتارهای اعتیاد آمیز با سایر انحرافات و کژ رفتارها اشاره به اهمیت توجه

سوء مصرف مواد و عوارض پر دامنه و ناخوشایند آن از مهم ترین نگرانیهای فکری و یکی از ناگوارترین آسیب های

Archive OF SID

کشیدگی برابر با $KU=0/187$ نشانگر کشیدگی جزئی مثبت و بیانگر عدم پراکندگی نمرات آگاهی است؛ در نتیجه آگاهی قبل از برگزاری کارگاه در حد متوسط بوده است. در این رابطه میانگین پراکندگی آگاهی بعد از برگزاری کارگاه برابر با $11/07 \pm 92/6$ بدست آمده است، همچنین حداقل آگاهی بعد از برگزاری کارگاه برابر با $33/33$ حداکثر 100 می باشد، به طوری که ضریب کجی برابر با $SK=-2/33$ بیانگر کجی منفی شدید و ضریب کشیدگی برابر با $KU=7/7$ بیانگر کشیدگی مثبت است و در کل آگاهی افراد بعد از برگزاری کارگاه در حد بسیار زیاد بوده است.

مقایسه افزایش مهارت پس از کارگاه نشان داد که میزان افزایش مهارت در بین دختران برابر $39/77 \pm 34/66$ ، در بین پسران برابر $60/84 \pm 62/16$ بدست آمده است. طبق معیار $T=2/235$ ، با سطح معنی داری ($P=0/28$) تفاوت میزان افزایش مهارت اجتماعی پس از برگزاری کارگاه در بین دانشجویان دختر و پسر معنی دار است، و مهارت در پسران افزایش بیشتری یافته است.

همبستگی سن با افزایش مهارت اجتماعی و براساس مدرک تحصیلی معنی دار نبود. همچنین، همبستگی بین سن و آگاهی و نگرش، قبل و بعد از برگزاری کارگاهها معنی دار نبود.

ریز مقایسه ی میزان آگاهی بعد از کارگاه براساس رشته های تحصیلی نشان داد که در میانگین میزان دانش براساس رشته های تحصیل طبق معیار $F=7/83$ ، با سطح ($P<0/01$) تفاوت معنی داری وجود داشت. در این راستا میزان آگاهی قبل از کارگاه معنی دار نبود ($P>0/05$).

همچنین اختلاف میانگین مهارت زندگی دانشجویان بعد از کارگاه براساس دانشکده های مختلف طبق معیار $F=4/4$ با سطح ($P<0/03$) معنی دار می باشد. طبق آزمون تعقیبی مربوط به LSD بالاترین میانگین مربوط به دانشکده پزشکی و کمترین نیز مربوط به بهداشت و تغذیه می باشد. متغیر فوق در مقایسه با قبل از برگزاری کارگاهها معنی دار نبود ($P>0/173$).

ریز مقایسه درصد افزایش مهارت زندگی براساس دانشکده مورد مطالعه نشان داد که افزایش مهارت زندگی به ترتیب در دانشکده پرستاری و مامایی $55/97$ درصد، دندانپزشکی $52/66$ درصد، پزشکی $48/63$ درصد، پیراپزشکی $23/78$ درصد، بهداشت و تغذیه $8/49$ درصد، بوده است که طبق معیار $F=4/49$ درصد افزایش مهارت زندگی در دانشکده ها معنی دار می باشد ($P<0/002$).

دوباره و تعمق در این مسئله دارد که با در نظر گرفتن جمعیت جوان کشور بیش از پیش اهمیت پیدا می کند. خصوصاً در سالهای اخیر مصرف مواد دیگر نه فقط در بزرگسالان بلکه در دانش آموزان مدارس و دانشجویان دانشگاهها نیز روبه افزایش است (۱).

مواد و روش ها

مطالعه حاضر یک بررسی شبه تجربی است که قبل و بعد از برنامه آموزش مهارت های زندگی و پیشگیری از سوء مصرف مواد به تعداد ۲۹۳ دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، به صورت طرح پیش آزمون و پس آزمون، مورد بررسی قرار گرفتند.

این پژوهش بر اساس پرسشنامه ی سنجش آگاهی، نگرش و مهارت های زندگی با تکنیک طیف لیکرت انجام شد. اعتبار و پایانی سؤالات قبلاً بر روی بیش از سه هزار نمونه دانشجویی از دانشجویان سراسر کشور و دانشگاه علوم پزشکی تبریز برآورد شده است ($\alpha>0/6$) (۱).

این پژوهش با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام گرفته است.

یافته ها

یافته های پژوهش نشان داده است میانگین پراکندگی نمرات نگرش قبل از برگزاری کارگاه برابر با $19/07 \pm 56/93$ بوده است و همچنین حداقل نمره نگرش او حداکثر $84/82$ از 100 می باشد، به طوری که ضریب کجی برابر با $SK=-1/17$ که بیانگر کجی منفی و نشانگر این است که اکثریت افراد نمره نگرش بالاتر از میانگین داشته اند و ضریب کشیدگی برابر با $KU=1/3$ که بیانگر کشیدگی مثبت و نشانگر عدم پراکندگی نگرش بوده است و در نتیجه نمرات نگرش قبل از برگزاری کارگاه در حد متوسط بوده است. و همچنین حداقل نمره نگرش بعد از کارگاه برابر با 15 و حداکثر $93/75$ از 100 می باشد، به طوری که ضریب کجی برابر با $SK=-1/43$ که بیانگر کجی منفی است یعنی اکثریت افراد نمرات بالای میانگین دارند و ضریب کشیدگی برابر با $KU=1/56$ که بیانگر کشیدگی مثبت و نشانگر عدم پراکندگی نمرات نگرش بعد از برگزاری کارگاه می باشد. میانگین پراکندگی آگاهی قبل از برگزاری کارگاه با ضریب کجی برابر با $SK=-0/321$ نشانگر کجی منفی بود. یعنی اینکه آگاهی اکثر افراد بیشتر از میانگین است. ضریب

جدول ۱: مقایسه آگاهی و نگرش نسبت به مواد و وجود مهارت های اجتماعی دانشجویان (۲).

P	انحراف معیار \pm میانگین بعد از کارگاه	میانگین \pm انحراف معیار قبل از کارگاه	نگرش به مواد
$<0/01$	$67/69 \pm 20/19$	$56/9 \pm 19/07$	www.SID.ir
$<0/01$	$92/60 \pm 11/07$	$54/86 \pm 16/48$	آگاهی
$<0/01$	$77/85 \pm 16/8$	$57/85 \pm 15/6$	مهارت اجتماعی

پژوهش حاضر نشان می‌دهد که دانشجویان بعد از شرکت در کارگاهها و سمینارها، هم نگرش منفی به مواد پیدا کرده اند هم اینکه توانائی شناختی مهارتهای اجتماعی آنان افزایش پیدا کرده است. این یافته همسو با پژوهش صورت گرفته در دانشگاه آریزونای آمریکا است که نشان داد شرکت کنندگان نسبت به گروه کنترل رفتارهای بهتر و شناخت بیشتری در مقابل سوء مصرف مواد داشتند و معتقد بودند همسالان مصرف کننده تاثیر کمتری در آنها می گذارند (۶). همچنین پژوهش حاضر همسو با بررسی اداره مشاوره دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در خوابگاهها در سال ۱۳۸۵ است (۷).

پژوهش های متعدد صرف نظر از ابزارهای پژوهشی متنوع بکار برده شده، همگی بر تاثیر آموزش مهارتهای زندگی و پیشگیری از سوء مصرف مواد در جامعه دانش آموزی و دانشجویی توافق نظر دارند. که از جمله می توان پژوهش میروسی و قرشی و بررسی ثمری و عربگل بعلاوه بررسی رامشت در دانشگاه علم و صنعت ایران اشاره کرد (۲، ۱۱-۸).

یک بررسی در دانشگاه فردریخ آلمان نشان داد که نقش پیشگیرانه مهارتهای زندگی و سوء مصرف مواد نه تنها در بین افراد غیر سیگاری و غیر الکلیک موثر بود بلکه در افراد معتاد به سیگار و الکل نیز تاثیر بسزائی داشت (۱۲).

پژوهش سراسری وزارت بهداشت بر روی دانشجویان، از افزایش حداقل ۵۰ درصدی آگاهی دانشجویان نسبت به سوء مصرف مواد و افزایش نگرش منفی نسبت به آن دارد. پژوهش فعلی نیز چنین افزایشی را در دانشجویان تایید می کند.

بررسی های جانبی پژوهشگران نشان داد که قبلاً نگرش دانشجویان نسبت به مواد مخدر مثبت است و آگاهی کافی در مورد تاثیرات ویرانگر سوء مصرف مواد را ندارند شاید تفسیر چنین نگرشی آن باشد که در آینده ای نه چندان دور و یا موقعیت های در دسترس بودن مواد، چنین نگرش مثبتی تبدیل به ذهنیت و اندیشه ای که مقدمه رفتار و گرایش و استعمال مواد گردد. یافته های قبلی نشان می دهند که ۱۰ درصد از کل دانشجویان، در معرض خطر گرایش به مواد مخدر و نگرش مثبت و یا پذیرش ریسک تجربه مواد مخدر قرار دارند ولی در پژوهش فعلی نتیجه این میزان ۱۳/۷ می باشد.

نتیجه تحقیقات دانشگاه آمریکائی مدیسون (۱۹۹۹) ۳۷ درصد می باشد (۱۳).

شاید در نظر اول چنین درصد کوچک اهمیت نداشته باشد ولی در اطلاعات آماری، بی توجهی به درصدهای کوچک گمراه کننده است (۱۴). این یافته ها همسو با پژوهش سراسری و دانشگاه ایلینویز آمریکا مبنی بر افزایش توانائی شناختی و مهارتی دانشجویان است (۱۵).

علیرغم عدم ارتباط بین سن و نگرش به مواد، لازم است توجه مسئولین دانشگاه را نسبت به دانشجویان از این جهت که

بعلت آگاهی های کمتر و یا عدم آگاهی لازم و کافی وعدم شناخت از تبعات مصرف طولانی مواد آسیب پذیرتر هستند جلب نمائیم. در پژوهش سراسری، کاهش نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر بعد از شرکت در کارگاهها مشاهده شد. در پژوهش فعلی نیز برگزاری کارگاه باعث تغییر نگرش به مصرف مواد مخدر شده (۰/۰۱ < P) و حدود ۲۲ درصد در نگرش تغییر ایجاد نموده است. و آگاهی افراد بعد از برگزاری کارگاه در حد بسیار زیاد بوده است (۰/۰۱ < P) و میزان آگاهی افراد شرکت کننده در کارگاه ۳۷/۷۴ درصد افزایش یافته است.

مقایسه جفت به جفت میانگین های رشته های تحصیلی در برنامه های سمینار با استفاده از آزمون تعقیبی LSD نشان می دهد که دانشجویان قبلاً در یک سطح از نظر آگاهی نسبت به مواد قرار داشتند ولی بعد از برنامه های سمینار به ترتیب دانشجویان پرستاری و مامائی، پزشکی، تغذیه و دندان پزشکی، پیراپزشکی بیشترین تاثیر را پذیرفته اند.

مقایسه جفت جفت میانگین های دانشجویان در رابطه با نگرش به مواد نشان داد. رشته پیراپزشکی بیشترین نگرش منفی و تغذیه و پرستاری نگرش مثبت داشته اند. این یافته همسوبا یافته های پژوهش سراسری است که نشان داده شد. رشته پیراپزشکی بیشترین نگرش منفی را پس از آموزش داشته اند پرستاری و مامائی و دندان پزشکی بیشترین نگرش مثبت را به مواد داشته اند و این امر را به نگرش حرفه ای آنان به دارو و مصرف آن و دادن خاصیت درمانی به مواد نسبت داده اند.

پژوهشی بر روی مدارس شهر تهران نشان داد باز خورد نسبت به مصرف مواد، مهارتهای خود مهارگری (خودگردانی) و احساس کنترل درونی به طور مستقیم و غیر مستقیم از طریق توانمندیهای اجتماعی بر مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر، تاثیر می گذارد (۱۶).

نتیجه گیری

برگزاری کارگاه ضرورت دارد چرا که هم باعث افزایش مهارت و هم باعث افزایش آگاهی می شود. با توجه به نتایج دانشجویان پس از دریافت برنامه ها احساس می کنند که نسبت به قبل توانمندتر شده اند. لذا شیوه کارگاهی یکی از موثرترین راهکارها جهت پیشگیری است و کسب مهارتها باعث تقویت فردی در جامعه دانشجویی می شود. ولی اینکه در موقعیت های طبیعی نیز چنین توانمندی بصورت عملی نمود پیدا می کند نیازمند پژوهش های دیگری است و بررسی کیفیت تعامل افراد آموزش دیده در موقعیتهای واقعی زندگی می تواند آن را به اثبات برساند

References

1. Bahary F. "Medical sciences university students' attitudes toward drug abuse" office center of guidance and consultation center .Tehran. Iran 2005. (Persian)
2. Ramsht M. Beheshti Shirazi Seyed Ali Asghar. Effect of life skills training in the environment compliance dormitory students" mental health conference abstracts Persian date Esfand 2002 University Students Welfare and Rehabilitation Sciences.
3. The quarterly journal of fund a mental of mental health .*Spring and summer* 2005; 7: 25- 26.
4. Ardakani SM, Pourmusa Zahra. "Knowledge and practice of male students of Islamic Azad University of Yazd, drugs and mental battalion addictive" Proceedings of First Congress of Medical Sciences, Zahedan behaviors Prkhrtdanshgah 2005. (Persian)
5. Rikhtegar R, Miri MR. "Taking pills prevalence Among Students OF Tabriz university of Medical Science and tendency of them" Proceedings of First Congress of Zahedan 2005 high-risk behaviors. (Persian)
6. Tiavio F. "Tests of program Effects" southwest interdisciplinary Research center, Arizona states university, 2007. Available from: <http://file://sirc.asu.edu.htm>.
7. Raofy MB.PouzeshS."Students' attitudes toward drugs and existing of life skills" 2006, unpublished, guidance and consultation of Tabriz of Medical sciences, (Persian).
8. Mirveysi' leily"effective of social learning on students adaptation" social workers journal, Tehran university of medical sciences 1380; 5: 25. (Persian)
9. Goreshy F. "Effective of live skills training on drugs abuse Shiraz university students". *Ravan pouya J* 2008; 1(1); 18. (Persian).
10. Samari AA, Faz L. " The study of effectiveness of life skills education on family stress and social acceptance".*The quarterly journal of mental health* 2005; 7(1-2): 25-26. (Persian)
11. Arbgol F, Qara'i M. "Evaluation of life skills Asrbrnamh Brmlkrd fourth year students» First Article Excerpt Congress behaviors Prkhrzshdan Persian date Esfand 2005. (Persian)
12. Buhler A. "The role of life skills promotion in substance prevention: Mediation analysis" Friedrich Schiller University, 2007. Available from: <http://file://I.\the role of lite skills Prevention. htm>.
13. Human. Heidar A. "*Statistical inference in BehavioralResearch*".Tehran, Parsa, 1995; PP: 14-18 (Persian).
14. Jeanne Martine, Allister MC. Alcohol and drug use Among James Madison university students -JMU office of substance Abuse Research, 1999, Available from: <http://file://I.\K-12.Prevention Across thecurriculum .htm>
15. Joleau B. "Model programs incorporating Evidence Based strategies Real life issues curriculum infusion" Northeastern Illinois University 2007.
16. Mohamad khani S. " Direct and indirect impact of attitude, locus of control self - management skills and social commences on drug use among at risk adole cents " *contemporary psychology , iranian psychology association* 2007; 2(3) :30. (Persian)